

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE „GEORGE EMIL PALADE” DIN TÂRGU MUREȘ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL: FILOLOGIE**

**TEZĂ DE DOCTORAT
REZUMAT**

Doctorand:

Florina-Georgiana OLARU

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Iulian BOLDEA

TÂRGU MUREȘ

2020

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE „GEORGE EMIL PALADE” DIN TÂRGU MUREȘ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL: FILOLOGIE**

GABRIELA ADAMEȘTEANU. STUDIU MONOGRAFIC

REZUMAT

Doctorand:

Florina-Georgiana OLARU

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Iulian BOLDEA

TÂRGU MUREȘ

2020

CUPRINS

ARGUMENT

CAPITOLUL I. REPERE BIOBIBLIOGRAFICE

- 1.1. Biografia. Opera
- 1.2. America. Două portrete în complementaritate. Gabriela Adameșteanu vs. Mircea Cărtărescu
- 1.3. Jurnalismul ca șansă
- 1.4. Accidentul

CAPITOLUL II. ROMANELE GABRIELEI ADAMEȘTEANU. UNIVERS TEMATIC

- 2.1. *Drumul egal al fiecărei zile*
 - 2.1.1. Tema etică
 - 2.1.2. Drumul egal-metaforă a monotoniei vieții
 - 2.1.3. Tema identității
- 2.2. *Provizorat*
 - 2.2.1. Totalitarismele și dezumanizarea individului
 - 2.2.2. Dosarul și fațetele sumbre ale istoriei
 - 2.2.3. Tema spaimei de o sarcină nedorită
 - 2.2.4. Provizoratul afectiv sau (de)construcția unei iubiri
- 2.3. *Fontana di Trevi*
 - 2.3.1. Scrisul ca spovedanie. Funcția cathartică a scrisului
 - 2.3.2. Fontana di Trevi- despre libertatea câștigată
 - 2.3.4. Trasee identitare în *Fontana di Trevi*
 - 2.3.5. Tema României ca țară mișcătoare și neașezată. De la mal aime la mal du pays
- 2.4. *Dimineață pierdută*
 - 2.4.1. Dimineață pierdută-c âeva secvențe cinematografice
 - 2.4.2. Roman feminin, roman burghez
 - 2.4.3. Bătrânețea. Privirea nostalgică în trecut
 - 2.4.4. Experiența negativă a timpului
 - 2.4.5. Familia. Cadrele aparențelor

2.4.6. O dimineață sub aura vieții

2.5. Întâlnirea

CAPITOLUL III. REPERE ALE NUVELISTICII

3.1. Nuvelistica Gabrielei Adameșteanu. Scurtă receptare critică

3.2. *Dăruiește-ți o zi de vacanță*- despre „reveriiile” omului singur

3.3. *Neliniștea*. Rutina conjugalității

3.4. *Gara de Est*

CAPITOLUL IV. PERSONAJUL LITERAR ÎN PROZA GABRIELEI ADAMEȘTEANU

4.1. Personajul literar în *Dimineață pierdută*

4.2. Voci narrative-dosare de existență

4.2.1. Ivona Scarlat

4.2.2. Vica Delcă

4.2.3. Sophie Ioaniu

4.2.4. Margot

4.2.5. Ștefan Mironescu

4.3. Personajul literar în tripticul narativ *Drumul egal al fiecărei zile, Provizorat, Fontana di Trevi*

CAPITOLUL V. PUBLICISTICA

5.1. *Obsesia politicii*

5.2. *Cele două Români*

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

GABRIELA ADAMEȘTEANU. STUDIU MONOGRAFIC

Rezumat

Gabriela Adameșteanu, prozatoare cu un profil epic bine conturat, cunoscută în spațiul literar autohton pentru viziunea modernă, dar și pentru notele de ironie, autoironie, pasișă, fragmentarism, care prefigurează postmodernismul reprezintă una dintre cele mai marcante figuri din literatura română postbelică. În pofida talentului indiscutabil și a unei mari capacități de absorbție (a timpului, a istoriei, a unui fond umanitar), opera Gabrielei Adameșteanu pare să fie insuficient explorată. Opera Gabrielei Adameșteanu este uneori simplificată și expedită facil doar într-o anumită zonă (tatonată, bătătorită), autoarea însăși fiind percepută și etichetată, de cele mai multe ori, doar ca autoare a *Dimineții pierdute*. Șerban Axinte încearcă, printr-o monografie consacrată autoarei, apărută la Editura Tracus Arte, în 2015, să revalorifice opera Gabrielei Adameșteanu. Acesta reușește, printr-o lectură intuitivă și bine aplicată, să contrabalanseze lucrurile și să aducă în atenția cititorului și romanele *Drumul egal al fiecărei zile*, *Provizorat*, dar și condensatele proze scurte, care prin tematică (decuplarea cuplului, singurătatea în doi, imaginea insului care se sufocă în instituții fade, aride) ne pot părea astăzi foarte apropiate de noi și de sensibilitatea (post)modernă, actuală.

În aceste condiții, *alegerea temei de cercetare* este strâns legată de ideea de a aduce la suprafață acele opere demne de analizat, cu deschideri multiple (vorbim aici de rezonanțe istorice, psihologice, chiar și filosofice) care au intrat, din păcate, într-un con de umbră. Percepută ca ansamblu, ca tot unitar, opera Gabrielei Adameșteanu este valoroasă tocmai prin analogiile, prin conexiunile pe care le ridică, prin abordarea interdisciplinară. Opera se pretează, așadar, și unei analize de tip filosofic (în acest sens, am consultat cartea lui Karl Jaspers, *Texte filosofice*, în traducerea lui George Purdea, ne-am oprit mai exact la conceptul de personaje și *existențe factice*, pe care am încercat să îl corelăm cu opera). Nu de puține ori, romanele și nuvelele Gabrielei Adameșteanu ni se înfățișează ca adevărate „documente antropologice”¹

Pe de altă parte, *interesul față de această temă vine și din nevoia de reliefare și de aprofundare a tipurilor de discurs care alternează*. Avem, în opera Gabrielei Adameșteanu, un

¹ Daniel-Henri Pageaux, *Literatura generală și comparată*, traducere de Lidia Bodea, cuvânt introductiv de Paul Cornea, Iași, Editura Polirom, 2000, p. 93.

discurs al traumei (care coincide cu un spațiu terifiant, cu experiența negativă, cu latura malefică a istoriei), *un discurs ontologic* (în multe dintre romanele și nuvelele Gabrielei Adameșteanu sunt urmărite și cartografiate mai multe trasee identitare). Istoria pare să tuteleze totul, dar dincolo de istorie, ni se deschide substratul grav al fiecărui text, existența fiecărui personaj, existență care poate fi trecută prin propriul orizont comprehensiv. Istoria este, așadar, doar motivul central în jurul căruia se țin poveștile de viață.

Cercetarea noastră intenționează să devină un *studiu monografic*, astfel încât remarcile critice, interpretative (de tipul *close-reading*) sau teoretice pe care le-am făcut vizează întreaga operă a Gabrielei Adameșteanu.

În ceea ce privește *metodele utilizate*, demersul nostru se va fundamenta pe metoda psihocritică, având ca suport binecunoscuta lucrare a lui Charles Mauron, *De la metaforele obsedante la mitul personal*. Această metodă se bazează pe ipoteza conform căreia există, în cadrul fiecărui text, o „rețea asociativă”² în jurul căreia se condensează un „grup de idei și imagini”³. Focalizându-se, așadar, pe specificitatea operei, psihocritica „caută asociațiile de idei involuntare sub structurile voite ale textului”⁴. Prin juxtapunerea textelor, am sesizat că, rețeaua noastră asociativă se leagă de *obsesia istoriei*, obsesie care va fi corelată, în permanență, cu destinul personajelor. Prin intermediul acestei metode critice vom explora palierele tematice prezente în opera Gabrielei Adameșteanu. Ne vom referi la acele teme preferate sau obsesive, care dau ideatica romanelor. Sigur că magnetismul simțit și opțiunea pentru *aceste* teme și nu pentru altele pare a fi involuntar, pare să facă parte din acel proces incontestabil despre care vorbea Llosa. Trebuie spus că evenimentele descrise sunt palpabile, dar sunt, în mare parte, o mărturie a celor trăite, subiecte care își extrag substanța din experiență și care o preocupă intens pe autoare. În fine, sunt expuse temele majore, cele de care Gabriela Adameșteanu nu se poate vindeca. Prozatoarea pune în conjuncție istoria cu peisajele afective, iar tematica la care se referă nu este deloc obtuză, ci, dimpotrivă, se întinde pe un registru larg.

Teza de doctorat este structurată în cinci capitole. *Primul capitol*, ***Repere biobibliografice*** se concentrează pe reliefarea eului empiric și eului creator, sintetizând, așa cum anunță sugestiv titlul, o serie de informații relevante cu privire la biografia și bibliografia Gabrielei

² Charles Mauron, *De la metaforele obsedante la mitul personal*, traducere din limba franceză de Ioana Bot, aparat critic, bibliografie și note pentru ediția românească de Ioana Bot și Raluca Lupu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2011, p. 41.

³ *Ibidem*, p. 42.

⁴ *Ibidem*, p. 24.

Adameșteanu. Demersul acestui capitol se va fundamenta, în special, pe paginile autobiografice din interviuri, dar și pe scriitura autobiografică din *Anii romantici*.

Datorită faptului că cercetarea noastră își propune să devină un studiu monografic, vom încerca să extragem informații relevante, corelând biografia cu opera, acolo unde vom sesiza puncte de intersecție. Atât din scriitura autobiografică, cât și din interviurile pe care le acordă reiese cu limpiditate crezul artistic al prozatoarei, modul în care aceasta își privește propria operă. Întreaga operă a Gabrielei Adameșteanu va fi modelată după viziunea pe care o exprimă în interviul pe care i-l acordă lui Nicolae Băciut: „Ceea ce nu trebuie să își permită un scriitor este să mintă”. Această viziune va fi interiorizată, asumată și î devine autoarei, în timp, un soi de artă poetică la care se va raporta.

Spirit liber, nonconformist, Gabriela Adameșteanu se lasă greu încadrată într-o anumită generație literară. De fapt, această inaderență la o generație despre care vorbește autoarea în mărturisirile pe care le face, această „înverșunare” de a simți literatura în omenescul și în intensitatea ei, de a trăi cu ea situând-o cât mai departe de uzură, dar și de tot felul de teorii, concepte literare, etichete (re)confirmă dragostea și devotamentul ei pentru literatură. Ea trebuie să fie, în primul rând, în acord cu temele pe care le tratează și cu personajele care se cer a fi construite, ea trebuie să se îndrăgostească de acea voce care îi facilitează calea spre configurarea unui destin. Și odată găsită calea, Gabriela Adameșteanu va turna povestea în pagină, sigur, în conformitate cu acribia ei specifică. Îainte de a-și propune să fie convingătoare pentru cititor, Gabriela Adameșteanu vrea să se „convingă” pe ea că este pe drumul cel bun. Astfel, experiența de viață îi va deveni prozatoarei instrument de lucru, totul se va converti în text. Gabriela Adameșteanu va turna, într-o proză bine articulată și ancorată în realitate, *insuportabilul vieții* (comunismul, controlul, umilințele, sărăcia, trivialitatea, existențele mediocre).

Înglobând teorii referitoare la fizionomia personajului (Salvatore Bataglia, Mitografia personajului), concepte referitoare la dimensiunea ontologică (Karl Jaspers) și teorii legate de universul tematic (Mario Vargas Llosa) am sesizat că oscilarea, alternarea între orizontul ființei și cel istoric și social pare să fie nota fundamentală a scriiturii Gabrielei Adameșteanu. Pe această logică a dubletului se structurează, așadar, grila tematică a acestui univers epic: destrămarea iubirii și dezumanizarea individului prin intermediul unei istorii alienante. Atât din mărturisirile autoarei, cât și din opera sa, reiese că fiecare angoasă are un corespondent istoric. Vom vedea, așadar, că nucleul epic se configurează în jurul unui omniprezent frison istoric, iar textul se

alimentează din marile voci ale Istoriei, dar nu oricum, ci cu scop, având ca obiectiv „recuperarea trecutului traumatic”⁵

Romanele Gabrielei Adameșteanu par a fi croite pe același tipar. Sub aspectul universului tematic, există, e adevărat, o temă de adâncime. Punctele mari de convergență se văd fără eforturi (*obsesia istoriei*, concentrarea masivă pe *frică*). Efortul pe care îl face autoarea (dar care este atât de bine gestionat încât nu dă niciodată impresia de construcție) e acela de a urmări, pas cu pas, cum trăiește și cum iubește omul aruncat într-un loc de confuzie și dezordine. Există o întrebare care traversează întregul univers epic al Gabrielei Adameșteanu: cum reușesc să iubească niște indivizi constrânși de mediu, înghesuiți într-un spațiu mărunț, clausturant, în care există deja o memorie a traumei, în care istoria devine personaj?

Am încercat să punctăm și activitatea de jurnalist a Gabrielei Adameșteanu. Ca jurnalist, Gabriela Adameșteanu întrunește o serie de atribute indispensabile acestei profesii: implicarea civică, vocația etică, spiritul critic. Articolele sale din *Cele două Români* au uneori un pronunțat spirit polemic. Gabriela Adameșteanu militează pentru un ideal, sancționează anumite tare ale societății. Puternic racordată la realitate, având o poziție intransigentă, Gabriela Adameșteanu nu va tolera lașitatea și nici compromisul.

În cel de-al doilea capitol, *Romanele Gabrielei Adameșteanu. Univers tematic* vom încerca să demonstrăm că temele predilecte (nivelarea, uniformizarea, dezumanizarea individului sub influența totalitarismelor, iubirea provizorie) se încheagă în jurul unor personaje a căror autonomie este mult diminuată de „ermetismul” generat de doctrinele extremiste. Libertatea rămâne, în acest context, un subiect delicat, personajele fiind timorate și intimidare de mecanismele de coerciție. Devastate de o istorie agresivă (care devine laitmotiv) personajele se risipesc, fiind surprinse, de cele mai multe ori, într-o stare de insatisfacție. Ele sunt ancorate într-o realitate zilnică, mărunț, dar incredibil de apăsătoare.

Fără să aibă pretenții de exhaustivitate, capitolul de față își propune să argumenteze că, în romanele Gabrielei Adameșteanu, cadrul politic, destabilizator, care violentează individul, interferează mereu cu cel intim și se mulează pe psihismul unor personaje cu fisuri interioare vizibile. O lume, deci, în care și puținele sentimente de tandrețe care se ivesc, sunt rapid înăbușite. Cu alte cuvinte, dacă „istoria este ieșită din țâțâni”, nici iubirea nu este cum ar trebui

⁵ Adina Dinițoiu, *Recuperarea trecutului traumatic în Provizorat de Gabriela Adameșteanu și Cartea șoaptelor de Varujan Vosganian*, în „Transilvania”, nr. 8, 2015, p. 50.

să fie. Iubirea este la fel de evanescentă ca așteptările personajelor, care puse în fața unei întrebări majore, nu ar putea să specifice de ce anume au nevoie, emblema lor fiind căutarea.

În primul subcapitol, am analizat temele abordate în romanul de debut, *Drumul egal al fiecărei zile*, respectiv tema adolescenței și tema etică. Cartea debutează cu confesiunile adolescentei Letiția Branea, adolescentă care își expune cu amărăciune viața ternă și sterilă pe care este nevoită să o trăiască. Prin aceste destăinuiri, prin ilustrarea gândurilor și sentimentelor unei femei care se sufocă în proximitatea familiei, *Drumul egal al fiecărei zile* are câteva puncte comune cu *Memoriile unei fete cumini* (Simone de Beauvoir): nevoia funciară de intimitate, dorința protagonistei de a se desprinde de un mediu claustant, provincial și convențional, gândul că viața ar trebui să fie altceva, permanenta autodeprecieri a momentului prezent, toate aceste aspecte ilustrează admirabil configurația sufletului feminin. Simptomatice, în cazul acestei analogii, sunt câteva pasaje care scrutează adolescența în accepțiunea sa universală.

De asemenea, romanul pune în valoare, pe măsură ce avansează, *tema etică*. Există două atitudini morale distincte, care se coagulează în jurul celor două prezențe masculine (la fel de importante în viața Letiției). Dacă Petru Arcan, abil fiind, își croiește un drum reușind să surmonteze obstacolele, cazul unchiului Ion e diferit, pe acesta din urmă încurcându-l demnitatea intactă, incapacitatea de a fi versatil. Născut sub semnul unei corectitudini excesive, care atrage după sine nereușita, unchiul Ion va da greș, va pierde ocazii. Momentul adolescenței, cu toate turbulențele aferente (revolta, indignarea, pudoarea) este marcat de întrebarea etică esențială.

În cel de-al doilea subcapitol ne-am oprit asupra universului tematic explorat în *Provizorat*. În *Provizorat*, „zonele” feminine sunt configurate în jurul temei sarcinii nedorite, prin intermediul căreia este reliefată frica femeii de a rămâne însărcinată, într-o perioadă în care funcționa politica pronatalistă și în care avortul putea avea repercusiuni grave. În acest stadiu, starea care predomină este cea de culpabilitate, fiindcă Letiția nu se poate scutura de vină.

Tema dosarului ne arată că există, în viața fiecăruia dintre noi, un inconfesabil, o dimensiune mascată, ascunsă privirilor, că orice scotocire în trecut provoacă înfrigurare.

Tema iubirii este proiectată pe o supraîncălzire a provizoratului, dezvăluindu-ne că eroina lipsită de cerebralitate trebuie să trăiască cu intensitate, adică să simtă deopotrivă vraja și otrava sentimentului de dragoste. Febrilitatea și pasionalitatea se sting, însă, sub impulsul acestei infuzii de provizorat. Iubirea parcurge traseul de la încredere, la suspiciune și mefiență, momentul final (cel al conștientizării) fiind marcat de un șir de dezamăgiri.

Aș fi tentată să spun că, dincolo de miza tematică evidentă (Gabriela Adameșteanu ilustrează foarte bine o poveste de dragoste în vremea comunismului), autoarea ne arată mecanismul sfâșietor prin care se distruge o relație, modul în care se poate pierde afecțiunea, încrederea și simpatia în cuplu, pe fondul unei realități banale, dar mai ales, pe fondul unor anomalii și traumatisme afective. Insuficiența afectivă „aplicată” pe un cotidian agresiv care abundă în restricții dă naștere acelei „atmosfere de sinucidere” despre care vorbea Andrei Bodiu.

Grefat, așadar, pe subiectul unor existențe dezarticulate, alcătuite parcă după principiul incertitudinii, *Provizorat* nu înregistrează doar evenimentele unei țări situate sub semnul Răului, ci ilustrează poveștile de viață ale unor personaje cuprinse de anemie, de stări de epuizare.

Prin *Fontana di Trevi*, Gabriela Adameșteanu propune o lume polarizată, plină de contraste. Romanul este modelat de un spațiu al tensiunilor, al contradicțiilor și al elementelor opozitorii: conflictul dintre cei din țară și cei din diaspora, decalajul și rupturile dintre generații, comunism vs. capitalism, libertate vs. coerciție, regim totalitar vs. democrație, prezență vs. absență, toate aceste aspecte susțin o dinamică tensionată și sunt surprinse, cu extremă finețe, de către Gabriela Adameșteanu. Un element comun al tuturor cărților Gabrielei Adameșteanu este frica, spaima indusă de Securitate, organism malefic care controlează viețile personajelor. Dacă din *Provizorat* aflăm că „prietenul cel mai bun te toarnă la securitate”, din discursul lui Petru (care suferă de mal du pays) reiese că nu există o lume fără dosare, România fiind prezentată, așadar, ca „țara suspiciunii generalizate”⁶. Cartea, situată la confluența dintre individ și istorie, stenografiază o perioadă dezorientantă, derutantă, plină de angoase, dar explorează, în același timp, și dimensiunea umană. Boala, bătrânețea, singurătatea, lipsa toleranței (resimțită atât la nivelul cuplului, cât și la nivel social, vezi intoleranța dintre cei aflați în țară și cei din diaspora) rămân teme în jurul cărora pivotează romanul, bătrânețea însăși fiind percepută ca o boală de care nu te mai vindeci.

Dimineață pierdută, roman remarcabil ca tematică, „orchestrat” de câteva voci narrative pregnante, Vica Delcă, „mahalagioaca de un intratabil optimism”⁷ și Ivona Scarlat, „un exemplar rar al «lumii bune» de altădată”⁸, iar, în cealaltă dimensiune temporală, și de Sophie Mironescu („femeia adulterină”⁹), de Margot („adolescenta castă, frecventată, la modul imaginar, de

⁶ Alex Goldiș, *Țara biografiilor falsificate*, în „Vatra”, nr 5, mai, 2019, p. 20.

⁷ Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism. Proza*, Editura Fundației PRO, 2003, p. 428.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibid.*

tentațiile pasiunii”¹⁰) se impune prin perspectivă. Romanul are amplitudine narativă și vădește, după cum sublinia Virgil Podoabă, „o poftă pantagruelică de asimilare și încorporare a lumii”¹¹. Într-un articol care vizează „experiența negativă a timpului”, Virgil Podoabă formulează clar schimbarea de paradigmă pe care o face Gabriela Adameșteanu odată cu *Dimineața pierdută*. Se vede limpede că odată cu *Dimineața*, romanciera aderă la un alt „program” narativ: „De la o proză destul de simplă, a banalității cotidiene, aparent liniștitoare, dar în fond dramatică, ea cotește spre o epică deopotrivă evocatoare și stenografică sub aspectul limbajelor manevrate.”¹²

Gabriela Adameșteanu pare a continua linia narativă inițiată de Hortensia Papadat-Bengescu prin explorarea unei teme universale: tema familiei. Acțiunea *Dimineții pierdute* se va amplifica urmărind traseul câtorva familii (Ivona și Niki, Sophie și Ștefan Mironescu). Relațiile au în structura lor ceva profund falsificat, fiind asociate cu păstrarea aparențelor, cu dimensiunea convențională, cu un soi de neglijență care sufocă. Există, în *Dimineața pierdută*, o confesiune a Ivonei care ne-ar putea ajuta să ne orientăm spre a trasa întreaga fizionomie a mariajului ei: „Viața alături de Niki va fi din ce în ce mai dificilă, pornirea lui spre dezertare va fi tot mai mare și se va arăta tot mai puțin dispus să poarte orișice greutate pe umeri.”¹³ Ivona schițează o adevărată biografie a absenței, invocându-l atâta de des pe Niki tocmai pentru a compensa lipsa lui.

De asemenea, am sesizat că atmosfera generală care se degajă din *Dimineața pierdută* este cea de bătrânețe. Există un nucleu tematic care se configurează în jurul atmosferei de crepuscul, care este, în mod organic, corelat cu bătrânețea, boala și alienarea. Rememorarea însăși este asociată cu bătrânețea. Ivona și madam Delcă nu mai pot fi ancorate în prezent. Prezentul nu mai are ce să le ofere, fiind marcat de disperare, de singurătate compactă și de indiferența aproape totală a celorlalți.

Tema dimineții pierdute devine un laitmotiv al cărții. E o dimineață a căutării de sine, a velențelor omenești, a istoriilor personale prin care se dezgroapă sentimente, stări, senzații, iluzii demult pierdute, o dimineață care se țese din conflicte și frământări, dar și din mici partituri de idealizare a trecutului. E, în fine, o dimineață pusă strategic sub *aura umană*, sub *aura vieții*.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Virgil Podoabă, Gabriela Adameșteanu: *Experiența negativă a timpului*, în „Calende”, nr. 1-2-3-4, 2001, p. 53.

¹² *Ibidem.*

¹³ Gabriela Adameșteanu, *Dimineața pierdută*, ediția a VI-a definitivă, Editura Polirom, Iași, 2012, p. 395.

Prin capitolul trei, *Repere ale nuvelisticii*, ne propunem să realizăm o imagine de ansamblu asupra prozei scurte, dar și să trasăm principalele direcții în ceea ce privește tematica. Nuvelistica Gabrielei Adameșteanu a fost primită, uneori, cu scepticism, și a fost asociată cu un tip de literatură monocordă, care nu se remarcă decât prin reiterarea câtorva teme monotone, demne de integrat în neorealismul despre care vorbea Mircea Iorgulescu. Astăzi, o serie de critici literari (Daniel Cristea-Enache, Paul Cernat, Șerban Axinte) se ocupă de (re)vizitarea acestor texte promițătoare, reușind să arate că substanța nuvelisticii Gabrielei Adameșteanu constă în valorificarea narativă a stărilor interioare ale personajelor. Cu alte cuvinte, suspansul e de găsit în realitatea lăuntrică a personajului (în *Dăruiește-ți o zi de vacanță*, aventura se mută în interiorul lui Cristian Pătrașcu) și acesta își face loc prin lupta care se dă într-o conștiință panicată.

Înrudită cu Anton Holban prin expunerea acelor „probleme pur sufletești” despre care vorbea Nicolae Manolescu, proza scurtă a Gabrielei Adameșteanu se individualizează prin filonul psihologic și prin abordarea unor teme care țin de psihismul personajelor. Proza Gabrielei Adameșteanu devine un spațiu al sondărilor interioare într-o lume în care neliniștea obligă la autoanaliză și exerciții introspective, la explorarea zonelor obscure, a iluziilor spulberate. Gabriela Adameșteanu spune, așadar, o poveste despre autoritatea și rigorile convenției, despre conformism, despre tulburătoarea voce dictatorială „trebuie”, despre zile caniculare și stări nedefinite, despre povara copleșitoare a singurătății.

Fie că ne raportăm la *Dăruiește-ți o zi de vacanță*, *Vară-primăvară*, *Neliniștea*, *Dialog*, *O plimbare scurtă după orele de serviciu*, *Gara de Est*, *Ora de navetă*, *Scurtă internare*, *Pe zebra*, observăm faptul că nuvelele Gabrielei Adameșteanu devin radiografii ale structurilor imanente ale personajelor. Relevantă, în acest sens, este perspectiva criticului Cornel Moraru, și anume aceea conform căreia proza scurtă pe care o propune autoarea este „neîndoios analitică și psihologică.”¹⁴ *O plimbare scurtă după orele de serviciu* își are resortul în orele familiare petrecute în compania colegilor, îmbibate de pauze de cafea și țigară, dar și de bârfe sau discuții personale. *Vară-primăvară* este clădită pe stucatura maladiei, având reminiscențe din *Dimineața pierdută*. *Gara de Est* este un text despre remușcare, *Dăruiește-ți o zi de vacanță* se hrănește din eșecul protagonistului, însă nuvelele interferează, se întâlnesc la îmbinarea unor puncte comune.

¹⁴Cornel Moraru, *Neliniște și tandrețe*, în „Vatra”, 20 mai, 1980 *apud* Gabriela Adameșteanu, *Vară primăvară*, Editura Polirom, Iași, 2012.

În *Neliniștea* întâlnim un Dinu abrutizat, a cărui comportament trădează încapsularea într-o relație devenită extrem de familiară și compromisă. Conflictul cuplului Marta-Dinu se naște în ambele direcții, acesta este resimțit atât de Marta, cât și de Dinu, pe toate palierele ființei. Am selectat, în acest sens, două pasaje care dovedesc această premisă: „Totdeauna mă lasă singură cînd am nevoie de el, se gîndi”¹⁵, „Cu chipul ei posac și mereu nemulțumit, crede că așa trebuie să fie o femeie?”¹⁶. Proza împrumută voci de anima și animus, textul vorbește din frustrări, dar ei, cei din interiorul cuplului, nu găsesc un limbaj comun, un ambitus, un ton propice de comunicare. Neliniștea este vie în toată nuvelistica Gabrielei Adameșteanu, fiind asociată cu o stare pronunțată de spaimă. Ancorat într-o realitate tragică, personajul Gabrielei Adameșteanu nu se poate sustrage *fatumului*.

În *Dăruiește-ți o zi de vacanță*, o nuvelă cu un imens potențial psihologic, acest spațiu social al derizoriului este potențat de o existență jalonată de crize, care se definește prin tergiversare și renunțare. Aici, Gabriela Adameșteanu tratează, așa cum afirma Eugen Simion, câteva din temele anterioare: „psihologia individului ratat, tristețea conjugalității mediocre și încearcă altele noi, cum ar fi lupta pentru putere într-o comunitate umană restrînsă și reveriile, melancoliile omului însingurat.”¹⁷ Firul epic este relativ simplu. Nuvela descrie viața lui Cristian Pătrașcu și implicațiile tragice ale unei astfel de existențe. Polii de tensiune par să se ivească dintr-o nevoie permanentă a protagonistului de a se afirma, contracarată de neputința de a acționa. Dacă în text nu întrezărim nicio acțiune îndrăzneată sau riscantă (cu excepția zilei de vacanță din final) fiindcă acțiunea pare să se volatilizeze, aventura se mută în interiorul personajului.

Cristian Pătrașcu este dominat de un instinct bogat în contraste și conflicte și are, totodată, o tendință (inhibantă și torturantă deopotrivă) de a vedea mai ales latura nefavorabilă a lucrurilor. Pe această neîncredere în viitor, pe acest defetism care sufocă, pe aceste frici care îl depășesc, se construiește întreaga paradigmă a nuvelei. Prin intermediul personajului central, Gabriela Adameșteanu ne arată legătura secretă care se instaurează între anxietatea socială și anumite stângăcii.

Conținutul nuvelei se poate rezuma ușor: o incursiune în viața sufletească a funcționarului Cristian Pătrașcu, personaj „retrogradat” atât pe plan profesional, cât și pe plan social. *Dăruiește-ți o zi de vacanță* este o nuvelă centrată pe profilul acestui bărbat, delicat,

¹⁵ Gabriela Adameșteanu, *Vară-primăvară*, Editura Polirom, Iași, 2012, p. 49.

¹⁶ *Ibidem*, p. 51.

¹⁷ Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, vol IV, Editura Cartea Românească, București, 1989, p. 456.

închistat în gesturi și mișcări, care rămâne fără replică în momentul în care șeful i se adresează nominal. Un bărbat cu o existență lipsită de satisfacții, care este cuprins uneori de o frică maladivă. Discursul lui devine un memorial al eșecului, fiindcă sentimentul obsedant al ratării îi revine neîncetat în conștiință. Cu o predispoziție maniacală de a despica firul în patru, acesta își analizează reacțiile, putoarea și conștientizează că orice comentariu malițios e menit să îl bulverseze. Cristian Pătrașcu este, pe de altă parte, un bun observator al vizitelor cu caracter convențional și al căsniciilor erodate. Mai mult decât atât, protagonistul se identifică cu Cosmovici, un soi de alter-ego, un ins livid, cu o alură tragică, gravă.

Protagonistul nostru are un soi de afectivitate exacerbată, de comportare emotivă. În aceste condiții, îi este aproape imposibil să delimiteze realitatea de spațiul ireal al percepțiilor. Orice poate agrava starea în care se află. De multe ori, este nevoit să poarte un monolog cu sine însuși pentru a se liniști, dar orice încercare de a ieși de sub monopolul gândurilor torturante e un fiasco. Solilocviile personajului trebuie înțelese, cred, ca eliberare, ca modalitate în care eroul încearcă să se destindă. Protagonistul Gabrielei Adameșteanu vorbește cu sine ca și cum ar vorbi cu cineva, iar monologul poate fi perceput, în termenii lui Cornel Moraru, ca „o descărcare nervoasă a unor energii reprimite, de mult tănuite”¹⁸.

Accentele dramatice nu vin doar din lipsurile și frustrările personajelor, din tendința de uniformizare și nivelare, ci și dintr-un soi de neîmplinire emoțională. Toate încercările personajelor de a se întâlni sunt neizbutite, dau greș. Partenerii se neglijează reciproc. Aici este dilema personajului Gabrielei Adameșteanu. Ei nu pot trăi nici împreună, nici separat. Cristian Pătrașcu nu se bucură de singurătatea cucerită, ramâne un prizonier benevol, prins în capcana propriei minți. Excesele personajului principal, contrastul frapant între dorința și neputința de a acționa, nerăbdarea, toate trădează construcția unui coleric. Dar anxietatea este generată, mai degrabă, de faptul că lucrurile stau sub zodia imuabilului, fapt conștientizat și de către protagonist. Cristian Pătrașcu nu se menajează, adoptă un comportament neconcesiv față de sine, care rămâne egal pe toată durata narațiunii. Zarurile sunt aruncate, în fața e doar ratare. De aici și spaima care îl încearcă pe Cristian Pătrașcu. Orice visare este în van, căci în fața i se întinde o viață previzibilă, reductibilă la un deja-cunoscut, care și-a pierdut demult din substanță și totodată, din farmec și care are doar gustul izolării. Daniel Cristea-Enache punctează acest aspect: „Perspectiva este a unei biografii ce și-a epuizat centrul de interes, episoadele de seducție,

¹⁸ Cornel Moraru, *op. cit.*, p. 14.

promisiunile din tinerețe ale Vieții. Treptat, majuscula aceasta va fi tot mai flască. Orizontul larg visat cu ani în urmă s-a chircit. Spațiile deschise descresc, se limitează. Opțiunile se închid.”¹⁹ Închiderea perspectivelor, ar putea fi, așadar, explicația reală pentru tristețea aproape incomunicabilă pe care o simte personajul nostru.

În *Dăruiește-ți o zi de vacanță*, relațiile poartă marca insuficiențelor, iar maladivul și devitalizarea sunt proiectate pe tema cuplului. Chiar și după divorț, imaginea tracasantă a soției îi revine eroului în memorie.

Odată cu *În tramvai* și *Ora de navetă*, prozatoarea schimbă puțin registrul, întrucât cele două nuvele par „felii” rupte din viață. Ne este prezentată, așadar, o literatură care încorporează strada, cu elementele care se află în proximitatea ei: blocul, tramvaiul, curțile, peticele de asfalt, toate acestea fiind configurate cu o iscusință narativă care îi permite cititorului să vizualizeze totul. *În tramvai* și *Ora de navetă* pot fi citite ca nuvele *best of* din seria celor care își propun să (re)prezinte strada. În aceste condiții, mizând pe elemente care fac parte din arsenalul străzii, scriitura primește o „stofă” stradală, fiind deopotrivă și una profund vizuală.

În tramvai vocile personajelor se mișcă impetuos, într-o supraaglomerare de opinii și idei pe care cititorul nu le poate descifra în întregime. *Ora de navetă* și *În tramvai* surprind pulsația vieții din mijloacele de transport, și navetiștii, care își expun, pe durata călătoriei, o parte din ideile lor. Navetistul este, pe de altă parte, întotdeauna un personaj scindat, *in between*, aflat în permanență în parcurgerea unui drum. El devine un personaj care vrea să își umple timpul povestind. Registrul lingvistic oscilează în funcție de cultura și vârsta personajelor, dar suprapunerea vocilor e o temă recurentă, care se regăsește în aproape toată nuvelistica Gabrielei Adameșteanu.

În lumea configurată de Gabriela Adameșteanu, oamenii sunt sclavii rutinei, tributari obiceiurilor. Acești inși, dominați de automatisme, își trăiesc viețile meschine și nu reușesc să iasă din tiparul existențelor fade. Prozatoarea își împinge personajul într-o lume mărunță, halucinantă tocmai prin sordid și prin latura malefică. Ea situează personajul într-o realitate aproape teribilă, explorând dimensiunea lui vulnerabilă: universul fobic, frica de boală (o frică acutizată care se citește în cheie ipohondrică), rezerva, ezitățile, abulia. Personajul Gabrielei Adameșteanu se simte încurcat, e paralizat în fața vieții. Spectacolul cotidian, aplatizat peste măsură, devine uneori un coșmar și prin prisma faptului că personajul Gabrielei Adameșteanu

¹⁹ Daniel Cristea-Enache, *Drumul ascuns*, în „România literară”, nr. 1, 11 ianuarie 2008.

pare o ființă insațiabilă, care caută mereu cadre receptive, dar nu le descoperă. Ecoul dramatic se naște din structura personajelor cu accese de pesimism, din fondul adânc de rutină și uzură. Nuvelele par construite pe structura unor indivizi hipersensibili care se luptă cu îngrijorarea excesivă, cu pierderea tonusului și cu sentimentul inutilității. Încercarea individului de a se echilibra e împiedicată de factori banali: o cerere a șefului de a plăti cotizația, un răspuns evaziv la telefon, un ton nepotrivit. Orice pătrundere din exterior e mai mult decât dezorientată, menită să spulbere starea de bine a personajului, fiind percepută abuziv, ca lezare. Tocmai în momentul în care personajul simte cadența echilibrată, desfășurarea ritmică a activităților vitale, echilibrul se rupe, devine casant. Gabriela Adameșteanu reușește să creeze un microcosmos având ca punct de plecare afectivitatea unor indivizi.

Capitolul patru, *Personajul literar în proza Gabrielei Adameșteanu* vizează aprofundarea unor elemente referitoare la construcția personajului. Urmărim, așadar, modul în care se metamorfozează personajul în opera în care se regăsește. Pe de altă parte, în funcție de locul pe care îl ocupă personajul în opera literară, întâlnim personaje care apar la nivelul întregii narațiuni sau la nivel fragmentar. Întâlnim, de asemenea, personaje de tip reflector (care reflectă o atitudine, o idee, un mediu, o anumită categorie socială). Un astfel de personaj este Vica Delcă.

Personajele Gabrielei Adameșteanu evocă evenimente, trasează cadre, țin un fel de diaporamă a istoriei, îndeplinind, aproape toate, funcția de personaj-depozitar. Personajul devine martorul unei istorii convulsionate, fiind angrenat, totodată, în relații problematice. Ne dorim să punctăm că, dacă există un fel de macro-istorie în Dimineață pierdută, există și o microistorie, care se subsumează acesteia din urmă. Personajul literar propus de Gabriela Adameșteanu chiar trebuie să trăiască în mijlocul acestor evenimente istorice spasmodice și să treacă printr-o gamă variată de emoții (frică, teroare, suspiciune) și situații (uniformizare, anonimizare). În atari condiții, trecerea în revistă a tipurilor de personaje poate reprezenta și un alt criteriu, o altă modalitate de a citi, și, până la urmă, de a descifra proza Gabrielei Adameșteanu, reprezentând, ea însăși, o grilă de lectură.

Cel de-al cincilea subcapitol, *Publicistica*, conține o serie de reflecții, o scurtă retrospectivă a activității de jurnalist a Gabrielei Adameșteanu. Prin *Obsesia politicii și Cele două Românii*, Gabriela Adameșteanu creionează imaginea aproape apocaliptică a unei Românii în derivă, marcată de instabilități și inadvertențe, resimțite atât la nivel istoric, cât și la nivel social și cultural. Publicistica Gabrielei Adameșteanu înglobează opiniile unor personalități

culturale din zona exilului și atinge câteva subiecte tensionate. Interviuurile avansează pe măsură ce surprind câteva sintagme capabile să definească „paradigma” totalitară dezumanizantă: *mentalitatea de ostatici, transferul infinit de responsabilitate*.

Ca jurnalist, Gabriela Adameșteanu fascinează prin naturalețe, dar și prin maniera în care întrebuițează informațiile și prin felul în care aceasta reușește să creioneze realitatea, rotindu-se într-o gamă variată de sfere. Abordând, așadar, diverse subiecte, unele dintre ele fiind sensibile, cum ar fi: problema copiilor instituționalizați, a pesimismului generalizat și a lucrului făcut de mântuială, Gabriela Adameșteanu se dovedește a fi un bun cunoscător al psihologiei poporului român. În opinia jurnalistei, românii sunt amprentați de „sentimentul catastrofic”, deoarece fiecare eveniment capătă, în mentalul lor, rezonanțe apocaliptice. De asemenea, Gabriela Adameșteanu amendează, de câte ori are ocazia, fragilitatea și defetismul românilor, întregul discurs fiind structurat pe un instinct al echității, al moralității, instinct care se manifestă fie că ne referim la articolele consacrate evenimentului politic, social sau la articolele care vizează problematici legate de gen.

Prin articolele sale de investigație psihologică, Gabriela Adameșteanu radiografiază mentalitatea românească, remarcând că spațiul mental românesc se individualizează prin cultivarea fațetelor negative ale vieții, prin spiritul autodistructiv și tendința de catastrofizare. Gabriela Adameșteanu nu uită să înregistreze grobianismul, trivialitatea, lipsa disciplinei, resemnarea, megalomania, improvizatia, amatorismul. Aceasta descoperă în structura românilor apocalipticul, tradus de un soi de scepticism, de spirit circumspect, de depresie generalizată: Oameni care nu ar fi neapărat justificați să se plângă de felul cum o duc repetă în gura mare că e mai rău decât pe vremea lui Ceaușescu. Au interiorizat deja sentimentul catastrofic inoculat cu îndârjire, zilnic, de voci multiplicat²⁰.

Gabriela Adameșteanu este, în acest moment, o reprezentantă importantă a literaturii române postbelice. În *Istoria critică a literaturii române*, Nicolae Manolescu o include în capitolul dedicat prozei șaizeciste, pentru că, în funcție de criteriul vârstei biologice, Gabriela Adameșteanu aparține generației '60, deși debutul său a fost unul întârziat (în 1975, cu romanul *Drumul egal al fiecărei zile*). Nicolae Manolescu subliniază faptul că „scriitorii care au început să publice după 1970 au inovat în primul rând în felul de a considera realitatea. Metaforic,

²⁰ Gabriela Adameșteanu, *Cele Două Românii, articole și fragmente memorialistice*, Editura Institutul European, Iași, 200, p. 49.

perspectiva lor poate fi numită mioapă. Ochiul se apropie foarte mult de o realitate devenită foarte poroasă²¹.

Din perspectiva filiațiilor epice, proza Gabrielei Adameșteanu se situează în siajul romanului psihologic interbelic (Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu), existând numeroase corespondențe, tematice, atitudinale, stilistice cu Proust sau Joyce. Gabriela Adameșteanu nu folosește însă în mod exclusiv procedeele specifice romanului de analiză psihologică, adică monologul interior sau fluxul conștiinței, ci și stilul indirect liber, sau, uneori, perspectiva unui narator obiectivat. Toate aceste modalități narative, proprii fie prozei de tip obiectiv-realist, fie aceleia modernist-psihologice, se regăsesc în cuprinsul literaturii Gabrielei Adameșteanu, în diverse proporții, nuanțe sau configurări, iar prezenta teză de doctorat și-a propus să exploreze o parte a acestui univers epic de mare complexitate și revelatorie prestanță narativă și estetică.

²¹ Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române, 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008, p.1198.

BIBLIOGRAFIE

A. BIBLIOGRAFIA OPEREI

1. Adameșteanu, Gabriela, *Drumul egal al fiecărei zile*, Editura Cartea Românească, București, 1975
2. Adameșteanu, Gabriela, *Drumul egal al fiecărei zile*, ediția a II-a, Editura Eminescu, București, 1978
3. Adameșteanu, Gabriela, *Dimineață pierdută*, Editura Cartea Românească, București, 1983
4. Adameșteanu, Gabriela, *Vară-primăvară*, Editura Cartea Românească, București, 1989
5. Adameșteanu, Gabriela, *Dimineață pierdută*, Editura Albatros, București, 1991
6. Adameșteanu, Gabriela, *Drumul egal al fiecărei zile*, ediția a III-a revăzută și adăugită, Editura Litera, București, 1992
7. Adameșteanu, Gabriela, *Obsesia politicii*, Editura Clavis, București, 1995
8. Adameșteanu, Gabriela, *Dimineață pierdută*, ediția a III-a, text definitiv, Editura Gramar, București, 1997
9. Adameșteanu, Gabriela, *Cele două Românii*, articole și fragmente memorialistice, Editura Institutul European, 2000
10. Adameșteanu, Gabriela, *Dimineață pierdută*, ediția a IV-a, revăzută integral de autoare, Editura Polirom, Iași, 2003
11. Adameșteanu, Gabriela, *Drumul egal al fiecărei zile*, ediția a IV-a revăzută, cronologie și postfață de Sanda Cordoș, Editura Institutului Cultural Român, București, 2005
12. Adameșteanu, Gabriela, *Dimineață pierdută*, Editura Polirom, Iași, 2008
13. Adameșteanu, Gabriela, *Drumul egal al fiecărei zile*, ediția a V-a revăzută, postfață de Sanda Cordoș, Editura Polirom, Iași, 2008
14. Adameșteanu, Gabriela, *Opere II. Gara de Est. Întâlnirea*, prefață de Paul Cernat, cronologie de Andreea Drăghicescu, Editura Polirom, Iași, 2008
15. Adameșteanu, Gabriela, *Provizorat*, Editura Polirom, Iași, 2010
16. Adameșteanu, Gabriela, *Dimineață pierdută*, ediția a VI-a definitivă, Editura Polirom, Iași, 2011
17. Adameșteanu, Gabriela, *Provizorat*, ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2011
18. Adameșteanu, Gabriela, *Dimineață pierdută*, ediție definitivă, Editura Polirom, Iași, 2012
19. Adameșteanu, Gabriela, *Vară-primăvară*, Editura Polirom, Iași, 2012
20. Adameșteanu, Gabriela, *Provizorat*, ediția a III-a, Editura Polirom, Iași, 2013
21. Adameșteanu, Gabriela, *Anii romantici*, Editura Polirom, Iași, 2014
22. Adameșteanu, Gabriela, *Drumul egal al fiecărei zile*, ediția a VI-a definitivă, Editura Polirom, Iași, 2015
23. Adameșteanu, Gabriela, *Provizorat*, ediția a IV-a definitivă, Editura Polirom, Iași, 2017
24. Adameșteanu, Gabriela, *Fontana di Trevi*, Editura Polirom, Iași, 2018
25. Adameșteanu, Gabriela, *Dimineață pierdută*, ediția a X-a, Editura Polirom, Iași, 2019
26. Adameșteanu, Gabriela, *Dimineață pierdută*, ediția a XI-a, Editura Polirom, Iași, 2019
27. Adameșteanu, Gabriela, *Fontana di Trevi*, ediția a II-a, revăzută de autoare, Editura Polirom, Iași, 2019

B. MONOGRAFII

1. Axinte, Șerban, *Gabriela Adameșteanu. Monografie, antologie comentată, receptare critică*, Editura Tracus Arte, București, 2015
2. Paicu, Liliana, *Gabriela Adameșteanu și problematica literaturii feminine*, Editura Pro Universitaria, București, 2013

C. STUDII ÎN VOLUME

1. Balotă, Nicolae, *Arta lecturii*, Editura Cartea Românească, București, 1978
2. Băciut, Nicolae, *O istorie a literaturii române contemporane în interviuri*, volumul I, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2005
3. Boldea, Iulian, *Ipostaze și lecturi critice, Secvențe de literatură română*, Editura University Press, Târgu Mureș, 2018
4. Buciu, Marian, Victor, „Gabriela Adameșteanu și autenticismul subiectiv”, în *Contemporanul. Ideea europeană*, anul XVI, nr. 7/iulie 2005
5. Buda, Dumitru-Mircea, *Cronica unei întâlniri ratate*, în „Vatra”, nr. 10-11, 2010, Târgu Mureș
6. Cordoș, Sanda, *În lumea nouă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003
7. Cordoș, Sanda, *Lumi din cuvinte. Reprezentări și identități în literatura română postbelică*, Editura Cartea Românească, București, 2012
8. Cristea, Valeriu, *Fereastra criticului*, Editura Cartea Românească, 1987
9. Gheorghiușor, Gabriela, *Monograme. Configurări ale prozei românești contemporane*, Editura Aius, Craiova, 2012
10. Moraru, Cornel, *Obsesia credibilității. Prozatori, critici și esești contemporani*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996
11. Moraru, Cornel, *Textul și realitatea*, Editura Eminescu, București, 1984
12. Negrici, Eugen, 2003. *Literatura română sub comunism. Proza*. București: Editura Fundației PRO.
13. Petraș, Irina, *Literatură română contemporană. Secțiuni*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1994
14. Petraș, Irina, *Oglinda și drumul. Prozatori contemporani*, Editura Cartea Românească, București, 2013
15. Raicu, Lucian, *Fragmente de timp*, Editura Cartea Românească, București, 1984
16. Răsuceanu, Andreea, *Bucureștiul literar. Șase lecturi posibile ale orașului*, Editura Humanitas, București, 2016
17. Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. IV, Editura Cartea Românească, București, 1989
18. Ulici, Laurențiu, *Literatura română contemporană*, vol. 1, Promoția 70, Editura Eminescu, 1995
19. Vlad, Ion, *Lectura prozei. Eseuri. Comentarii. Interpretări*, Editura Cartea Românească, București, 1991

D. STUDII ÎN PERIODICE

1. Barna, Nicolae, *Comeback-ul Letiției Branea: un succes*, în „Observator cultural”, nr. 548, 2010
2. Bodiș, Andrei, *Perspective epice asupra legionarismului*, în „România literară”, nr.4, 2011
3. Boldea, Iulian, *Memoria ca adevăr al ființei*, în „Apostrof”, anul XXX, nr. 2 (345), februarie, 2019
4. Cernat, Paul, „Intimitatea în deriva Istoriei” în „Revista 22”, anul XXI, nr. 1066/ 10-16 august 2010.
5. Ciocârlie, Corina, *Femei în fața oglinzii*, Editura Echinox, Cluj-Napoca, 1998
6. Coroian, Anamaria Cristina, *Gabriela Adameșteanu: La umbra confortabilă a romanului. Elemente de poetică*, în „Transilvania”, nr. 8, 2012
7. Crașovan, Elena, *Acvariul cu povești*, în „Orizont”, nr.11, 2011
8. Cristea-Enache, Daniel, *În curtea interioară*, în „Observator cultural”, nr. 512-513, februarie 2010
9. Cubleşan, Victor, *O plecare, o întoarcere, o fântână*, în „Steaua”, nr. 3, martie 2019
10. Diaconu, Mircea A., *Gabriela Adameșteanu, dincolo de politic*, în „Observator cultural”, nr. 549/5 noiembrie 2010
11. Dinițoiu, Adina, *Recuperarea trecutului traumatic în Provizorat de Gabriela Adameșteanu și Cartea șoptelor de Varujan Vosganian*, în „Transilvania”, nr. 8, 2015
12. Dinițoiu, Adina, *Romanul politic al postdecembrismului*, în „Observator cultural”, 6 decembrie, 2018
13. Filaropol, Dana, *Provizorat-romanul generației norocoase* în „Tribuna”, nr. 198, 1-15 decembrie 2010
14. Genoiu, George, *Dimineața (sau viața) pierdută*, în „Ateneu”, seria nouă, anul 24, nr. 4/aprilie 1987
15. Gheorghișor, Gabriela, *Pe nisipuri mișcătoare*, în „Dilemateca”, nr. 337/03 august 2010.
16. Gheorghișor, Gabriela, *Fântâna iluziilor* în „Ramuri”, ianuarie 2019
17. Gheorghișor, Gabriela, *O Cenușăreasă în comunism* în „România literară”, nr. 23, 2015
18. Goldiș, Alex, *Romanul nescris al Gabrielei Adameșteanu* în „Cultura”, nr. 28, 2010
19. Goldiș, Alex, *Țara biografiilor falsificate* în „Vatra”, nr. 5, 2019
20. Hațiegan, Anca, *Dimineața de care nu te mai sature și scenele timpului (I)* în „Vatra”, nr. 1-2, 2005, Târgu Mureș
21. Iarca, Iulia, *Provizorat de Gabriela Adameșteanu*, în „România literară”, nr. 31, 2010
22. Ioanid, Doina, *Un portret în mișcare*, în „Observator cultural”, nr. 323, iunie 2006
23. Manolescu, Nicolae, *Lumea în două zile*, în „România literară”, 24 mai, 1984
24. Marin, Liviu, *Dăruiește-ți o proză bună* în „Tribuna”
25. Miheș, Marius, *Viețile netrăite*, în „Suplimentul de cultură”, nr. 633, 11 februarie 2019
26. Mironescu, Doris, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de politică* în „Suplimentul de Cultură”, nr. 288, 30 octombrie, 2010
27. Moraru, Cristian, *Arhitectura lumii, în Viața românească*, nr. 2/ februarie 1988.
28. Mușat, Carmen, *Ficțiune și autoficțiune în proza românească, în Bucureștiul cultural*, nr. 112/ 13.03.2012.
29. Pecican, Ovidiu, *O epopee românească* în „Steaua”, nr. 9, 2010
30. Petraș, Irina, *Gabriela Adameșteanu și viața ca viață* în „Viața Românească”, decembrie, 2018

31. Podoabă, Virgil, *Gabriela Adameșteanu: experiența negativă a timpului*, în „Callende”, nr. 92-93-94-95 (Anul XI), Ianuarie-Aprilie 2001
32. Poenar, Horea, *Învățarea din nou a romanului*, în „Vatra”, nr. 1-2, 2004, Târgu Mureș
33. Popovici, Iulia, *Provizoratul relecturii* în „Observator cultural”, nr. 545, 8 octombrie, 2010
34. Purcaru, Alina, *Întoarcerea autoarei*, în „Observator cultural”, nr. 950, 6 decembrie 2018
35. Radu, Tania, *Crisalida sfărâmată*, în „Revista 22”, 4 februarie, 2019
36. Sora, Simona, *Puzzlecturi-în căutarea romanului pierdut*, în „Dilema”, an XI, nr. 519, 7-13 martie 2003
37. Spiridon, Vasile, *Zi de primăvară pînă în seară*, în „Convorbiri literare”, nr. 5, 2009
38. Timar, Cristina, *Miracolul experienței pozitive a timpului*, în „Vatra”, nr. 3-4, mai, 2015
39. Ulici, Laurențiu, *Între memorie și imaginație* în „România literară”, 7 martie 1985
40. Vlad, Ion, *Proza universului cotidian*, în „Tribuna”, 17 ianuarie, 1980
41. Vultur, Smaranda, *Un roman despre noi?* în „Orizont”, nr 5, mai 2019

E. DICȚIONARE, ISTORII LITERARE

1. Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, volumul II, E-O, Editura Artemis, București, 1995
2. Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române, 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008
3. Negrici, Eugen, *Literatura română sub comunism*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași, 2019
4. Pop, Ion (coord.), *Dicționar analitic de opere literare românești*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007
5. Simion, Eugen (coord.), *Dicționarul general al literaturii române*, A\B, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004
6. Ștefănescu, Alex, *Istoria literaturii române contemporane, 1941-2000*, Editura Mașina de scris, București, 2005
7. Zăciu, Mircea, Papahagi, Marian, Sasu Aurel (coord.), *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, Editura Albatros, București, 2000

F. LUCRĂRI GENERALE

1. Aristotel, *Retorica*, traducere de Maria-Cristina Andrieș, Editura Iri, București, 2004.
2. Aristotel, *Parva naturalia*, traducere de Șerban Mironescu și Constantin Noica, Editura Științifică, Cluj, 1972
3. Asher, Nicholas, *Reference to abstract objects in discourse*, Kluwer Academic Publishers, collection: Studies in linguistic and philosophy, 50, Dordrecht/ Boston/ London, 1993.
4. Austin, J. L., *Cum să faci lucruri cu vorbe*, traducere Sorana Corneanu, Editura Paralela 45, Pitești, 2005.
5. Bahtin, M., *Probleme de literatură și estetică*, traducere de Nicolae Iliescu, prefață de Marian Vasile, Editura Univers, București, 1982
6. Battaglia, Salvatore, *Mitografia personajului*, traducere de Alexandru George, Editura Univers, București, 1976

7. Blanchot, Maurice, *Cartea care va să fie*, traducere Andreea Vlădescu, Éditeur Samuel Taster, București, 2005.
8. Booth, Wayne, *Retorica romanului*, traducere de Alina Clej și Ștefan Stoenescu, Editura Univers, București, 1976.
9. Boia, Lucian, *Strania istorie a comunismului românesc (și nefericitele ei consecințe)*, Editura Humanitas, București, 2016
10. Călinescu, Matei. *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*, ediția a II-a, traducere din limba engleză de Virgil Stanciu, Editura Polirom, Iași, 2007
11. Cornea, Paul, *Introducere în teoria lecturii*, Editura Minerva, București, 1988
12. De Botton, Allain, *Eseuri de îndrăgostit*, traducere din engleză de Oana Cristescu, Editura Humanitas, București, 2017
13. Descartes, Rene. *Pasiunile sufletului*, traducere de Dan Răutu, studiu introductiv și note de Gheorghe Brătescu, colecție îngrijită de Idel Segall, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984
14. Eco, Umberto, *Limitele interpretării*, traducere de Ștefania Mincu și Daniela Crăciun, Editura Polirom, Iași, 2007.
15. Eco, Umberto, *Opera deschisă*, traducere de Cornel Mihai Ionescu, Editura Paralele 45, Pitești, 2006.
16. Foucault, Michel, *Arheologia cunoașterii*, traducere de Bogdan Ghiu, Editura Univers, București, 1999.
17. Freud, Sigmund, *Introducere în psihanaliză. Prelegeri de psihanaliză. Psihopatologia vieții cotidiene*, traducere, studiu introductiv și note de Dr. Leonard Gavriliu, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980
18. Genette, Gérard, *Figuri*, selecție, traducere și prefață Angela Ion și Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1978.
19. Genette, Gerard, *Introducere în arhitext. Ficțiune și dicțiune*, traducere și prefață de Ion Pop, Editura Univers, București, 1994
20. Hutcheon, Linda, *Poetica postmodernismului*, traducere Dan Popescu, Editura Univers, București, 2002.
21. Jauss, Hans, Robert, *Experiență estetică și hermeneutică literară*, traducător Andrei Corbea, Editura Univers, București, 1983.
22. Jaspers, Karl, *Texte filosofice*, prefață de Dumitru Ghișe, George Purdea, selecția textelor de Bruno Wurtz, George Purdea, traducere din limba germană de George Purdea, Editura Politică, București, 1986
23. Jung, Carl, Gustav, *Arhetipurile și inconștientul colectiv, Opere complete I*, traducere de Dana Verescu și Vasile Dem. Zamfirescu, Editura Trei, București, 2004.
24. Kripke, Saul, A., *Naming and Necessity*, Cambridge, Harvard University Press, 1940.
25. Kundera, Milan, *Arta romanului*, traducere de Simona Cioculescu, Editura Humanitas, București, 2008.
26. Leibniz, *Opere filosofice*. vol I., traducere Constantin Floru, Editura Științifică, București, 1972.
27. Lewis, David, *On the Plurality of Worlds*, Blackwell, Oxford, 1986.
28. Lintvelt, Jaap, *Punctul de vedere*, traducere de Angela Martin, Editura Univers, București, 1994.

29. Llosa, Mario Vargas. *Scrisori către un tânăr romancier*, traducere din spaniolă de Mihai Cantuniari, Editura Humanitas, București, 2010
30. Lodge, David, *Limbaajul romanului*, traducere din engleză de Radu Paraschivescu, Editura Univers, București, 1998.
31. Lotman, Iuri, *Lecții de poetică structurală*, traducere de Tatiana Medvedev, Editura Univers, București, 1970.
32. Lukács, Georg, *Teoria romanului*, traducere Viorica Nișcov, Editura Univers, București, 1977.
33. Lyotard, Jean Francois, *Condiția postmodernă*, traducere de Ciprian Mihali, Editura Ideea, Cluj , 2001.
34. Maingueneau, Dominique, *Discursul literar: paratopie și scenă de enunțare*, traducere de Nicoleta Loredana Moroșan, Institutul European, Iași, 2007
35. Maingueneau, Dominique, *Pragmatica pentru discursul literar*, traducere de Raluca-Nicoleta Baltchi, Institutul European, Iași, 2007
36. Manolescu, Ion, *Videologia, o teorie tehnoculturală a imaginii globale*, Editura Polirom, Iași, 2003
37. Mauron, Charles, *De la metaforele obsedante la mitul personal*, traducere din limba franceză de Ioana Bot, aparat critic, bibliografie și note pentru ediția românească de Ioana Bot și Raluca Lupu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2011
38. Mavrodin, Irina, *Romanul poetic*, Editura Univers, București, 1977
39. Munteanu, Romul, *Noul roman francez, preludii la o poetică a antiromanului*, Editura Univers, București, 1973
40. Oișteanu, Andrei, *Mythos & Logos. Studii și eseuri de antropologie culturală*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Nemira, 1998
41. Oltean, Ștefan, *Lumile posibile în structurile limbajului*, Editura Echinoc, Cluj-Napoca, 2003
42. Papadima, Liviu, *Literatură și comunicare*, Editura Polirom, Iași, 1999
43. Pageaux, Daniel-Henri, *Literatura generală și comparată*, traducere de Lidia Bodea, cuvânt introductiv de Paul Cornea, Iași, Editura Polirom, 2000
44. Patapievic, Horia-Roman, *Omul recent, O critică a modernității din perspectiva întrebării „Ce se pierde atunci când ceva se câștigă?”*, ediția a V-a, Editura Humanitas, București, 2008
45. Pavel, Toma, *Gândirea romanului*, traducere de Mihaela Mancaș, Editura Humanitas, București, 2008.
46. Pavel, Toma, *Lumi ficționale*, Editura Minerva, București, 1992
47. Paz, Octavio, *Dubla flacăra, Dragoste și erotism*, traducere din spaniolă de Cornelia Rădulescu, Editura Humanitas, București, 2017
48. Petrescu, Camil, *Teze și antiteze*, Editura Minerva, București, 1971
49. Petrescu, Ioana, Em., *Modernism/ Postmodernism, o ipoteză*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2003
50. Petrescu, Liviu, *Poetica postmodernismului*, Editura Paralela 45, Pitești, 1998
51. Rey, Pierre-Louis, *Le roman*, Hachette, Paris, 1992
52. Ricardou, Jean, *Problèmes du Nouveau Roman*, France, Seuil, 1967
53. Ricoeur, Paul, *De la text la acțiune, eseuri de hermeneutică II*, traducere de Ion Pop, Editura Echinoc, Cluj, 1999
54. Robbe-Grillet, Alain, *Pentru un nou roman*, traducere din franceză Vasi Ciubotariu, Editura Tact, Cluj-Napoca, 2007.

55. Robbe-Grillet, Alain, *Pour un nouveau roman*, Minuit, 1961.
56. Robert, Marthe, *Romanul începuturilor și începuturile romanului*, traducere de Paula Voicu-Dohotaru, Editura Univers, București, 1983.
57. Saussure, Ferdinand De, *Curs de lingvistică generală*, traducere de Irina Izverna Tarabac, Editura Polirom, Iași, 1999
58. Schaeffer, Jean Marie, *Qu'es-ce qu'un genre littéraire?*, Seuil, Paris, 1989
59. Searle, John, R., *Speech acts : an essay in the philosophy of language*, Cambridge University Press, London, 1969
60. Searle, John, R., *Studies in the Theory of Speech Acts*, Cambridge University Press, London, 1979
61. Silverman, Kaja, *The Subject of Semiotics*, New York, Oxford University Press, 1983
62. Stanzel, Franz, *Typische Formen des Romans*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1964
63. Valette, Bernard, *Romanul, introducere în metodele și tehnicile moderne de analiză literară*, traducere de Gabriela Abăluță, Cartea Românească, București, 1997
64. Vasiliu, Emanuel, *Introducere în teoria textului*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1990
65. Vattimo, Gianni, *Societatea transparentă*, traducere de Ștefania Mincu, Editura Pontica, Constanța, 1995
66. Vlad, Ion, *Lectura romanului*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983
67. Wittgenstein, Ludwig, *Cercetări filozofice*, traducere de Mircea Dumitru și Mircea Flonta, Editura Humanitas, București, 2004
68. Wittgenstein, Ludwig, *Tractus logico-philosophicus*, traducere Alexandru Surdu, Editura Humanitas, București, 1991
69. Wunenburger, Jean-Jacques, *Filozofia imaginilor*, traducere de Muguraș Constantinescu, Polirom, Iași, 2004
70. Zafiu, Rodica, *Narațiune și poezie*, Editura Bic All, București, 2000

G. SITOGRAFIE

1. Dia Radu, Marea doamnă a prozei românești, Gabriela Adameșteanu, *Scrisul vindecă traume*, articol disponibil la adresa web <http://arhiva.formula-as.ro/2010/933/lumea-romaneasca-24/marea-doamna-a-prozei-romanesti-gabriela-adamesteanu-scrisul-vindeca-traume-12830>